

- 3278 FARHAD, Massumeh. Between the past and the future: the *fālnāma* (book of omens) in the 16th and early 17th centuries. *People of the Prophet's house: artistic and ritual expressions of Shi'i Islam*. Ed. Fahmida Suleman. London: Azimuth, 2015, pp. 137-145. Iconographic study of a 16th-century Safavid illustrated text and its Ottoman copies. *Falname*
060047

30 Nisan 2018

MADDE YAYIMLANDIKTAN
SONRA GELEN DOKÜMAN

TED

madde: 13 KASIM 1991
falname

A. Br. : c. , s.
B. L. : c. IV, s. 3364
F. A. : c. , s.
M. L. : c. IV, s. 501
T. A. : c. , s.

MADDE YAYIMLANDIKTAN
SONRA GELEN DOKÜMAN

02 AĞU 2010

Falname
Hikmet

0114 Farhad, Massumeh
Falnama the book of Omens /
Massumeh Farhad with Serpil Bağcı. -
London : Thames & Hudson, 2009. -
346 p. : il. col. ; 33 cm
Bibliografía: p. 332-340. - Índice
ISBN 978-0-500-51511-2
1. Manuscritos - Exposiciones I. Bağcı,
Serpil II. Título.
091:061
ICMA 4B-2474/10 R. 68232

Yıldız Kadir

Falname

Fal kitabı
(Dil-hikmetleri)

30 OCAK 1992

553
553

16 ARALIK 1993

060047
FALNAME
ERTAYLAN İS-
mail Hikmet

459 ERTAYLAN, Prof. İ[smail] H[hikmet]: Fâlname. İstanbul 1951 Sucuoğlu Mat-
baası. 42+106 s. 8°
«İstanbul Fethinin Beşyüzüncü Yıldönümü Münasebetiyle Yapılan İstanbul Üni-
versitesi Yayınlarından Seri 3 - Sayı: 4»

29 MAYIS 1993

Falname
- Hikmet

3525 RÜHRDANZ, K. Die Miniaturen des Dresdener
"Fälnameh". Persica, 12 (1987) pp.1-56

Kartalçık, Vedat. "Fâlnâme: giriş-inceleme-metin-söz dizini-tpkibasım."
Yüksek Lisans Tezi. Süleyman Demirel Üniversitesi, 2000. XV,268y.,Tıp-
kibasım. (Danışman: Yrd. Doç. Dr. Osman Yıldız) (Türk Dili)

27 TEMMUZ 2001

MADDE YAYIMLANDIKTAN
SONRA GELEN DOKÜMAN

60047 Falname

2.21- Fâlname, İsmail Hikmet Ertaylan, İs-
tanbul 1951, 42+106 s.

29 MAYIS 1996

MADDE YAYIMLANDIKTAN
SONRA GELEN DOKÜMAN

20 Aralık 2015

Fahnâme
060047

635 FARHAD, Massumeh. Between the past and the future: the *fāhnāma* (book of omens) in the 16th and early 17th centuries. *People of the Prophet's house: artistic and ritual expressions of Shi'i Islam*: Ed. Fahmida Suleman. London: Azimuth, 2015, pp. 137-145. Iconographic study of a 16th-century Safavid illustrated text and its Ottoman copies.

MADDE YAYIMLANDIKTAN
SONRA GELEN DOKÜMAN

pp. 50, 55, 100, 108). In April 1970 the shah instructed Fallāh to explore selling oil to Communist China, and in August the shah told Alam (pp. 148, 164), "I shall withhold his [Fallāh's] leave until he has finalized the deals with Cuba, South Africa and the Northrop company." In May 1973 Alam (p. 294) noted that Fallāh telephoned to report his successful negotiations with various members of the Consortium, "The agreement signed in 1954 is to be scrapped, to be replaced by a twenty-year contract for the supply of oil to the Consortium from NIOC." In 1973 Fallāh initiated negotiations with the Ashland Oil Company to make a joint venture with NIOC to market oil on world markets (Alam, p. 302). When the OPEC conference was convened in Tehran in December 1973, he played an important part by proposing the posted price of oil to rise to \$12.00 a barrel, \$7.00 of which would be Persian revenue (Alam, p. 348).

Fallāh was widely respected by his colleagues and contemporaries as a capable manager and an adroit negotiator with an analytical mind and a remarkable control of the Persian language (Farmānfarmā'īān, pp. 754-55). He emigrated to England on the eve of the 1979 Revolution and died in London in 1981.

Bibliography: A. Alam, *The Shah and I: The Confidential Diary of Iran's Royal Court, 1969-1977*, intro. and ed. A. Alikhani, London, 1991. B. 'Āqelī, *Rūzšomār-e tāriḵ-e Irān az mašrūṭa tā enqelāb-e eslāmī*, 2 vols., 3rd ed., Tehran, 1374 Š./1995. M. Farmānfarmā'īān, *Az Tehrān tā Kārākās: naft wa sāsāt dar Irān*, Tehran, 1373 Š./1994. R. Ferrier, "The Iranian Oil Industry," in *Camb. Hist. Iran VII*, pp. 639-701. *Keyhān-e sālāna*, 1341 Š./1962, p. 937. H. Qorayšī, *Čehrahā-ye āšnā*, Tehran, 1344 Š./1965.

(BĀQER 'ĀQELI AND EIR.)

FĀL-NĀMA, a book of presages and omens (see DIVINATION). The narrower and more common use of the term, equivalent to "bibliomancy," is confined to texts used as material for divination by the reader directly or through a fortune-teller. These texts may also contain their own manuals of interpretations, a kind of users' guide. More loosely, the term sometimes appears on the titles of manuals of different kinds and techniques of divination. Three examples of this general use of the term in relation to some of the different forms of divination will be enumerated briefly before examining bibliomancy itself in greater detail (for other manuals used in other forms of divination like *jafri* and *raml* see under their individual entries and the references in the bibliography given below).

FĀL-NĀMAS AND GENERAL METHODS OF DIVINATION

1. Astrological manuals. This is the broadest category of all, with a vast literature of its own (see ASTROLOGY AND ASTRONOMY IN IRAN; EKTĪĀRĀT). Ebn al-Nadīm (q.v.), for example, mentions several books with *Fāl* as part of the title, including Abū Sahl b. Nawbaḳt's (q.v.) *Ketāb al-fa'l al-nojūmī* (Ebn al-Nadīm, ed. Tajaddod,

p. 333; tr. Dodge, II, p. 651). Horoscopes, of which there are some finely executed specimens including the personal horoscope of the Timurid ruler Eskandar b. 'Omar Šayḵ (r. 812-17/1409-14) called *Ketāb-e walādat-e Eskandar* (Keshavarz, pp. 396-402) are similarly excluded here, although the distinction between horoscopes and books of omens is often a fine one. Astrological lore and planetary figures were also used in bibliomancy, as in the case of the illustrated *fāl-nāma* discussed below.

2. Ornithomancy (*zajr* and *taṭayyor*), i.e., divination through the observance of the pattern of flight and behavior of birds. This itself is part of the wider category of divination through the behavior of animals in general (see Fahd, "Iyāfa," for an account of the semantic development of these terms). In Persian usage *taṭayyor* became a general synonym for an ill omen. In his list of works on omens, Ebn al-Nadīm refers to a *ketāb zajr al-fors* (Ebn al-Nadīm, ed.

PLATE I

While still in his cradle, the infant 'Alī b. Abī Tāleb slays a dragon. The poet comments on this and adds the reassuring comment that success and victory will be on the side of the reader since 'Alī has looked favorably upon this *fāl*. After Kahl, p. 131, no. 19; courtesy of the Muuseum voor Volkenkunde, Rotterdam.

MAY 19 9 00 AM 2001
LIBRARY OF CONGRESS
SERIALS ACQUISITION
SOUTH EAST ASIAN DIVISION

پس از آن دنیه و دنیا چند
 جمع زرق عالم حضرتند
 چنگم بومقامه ار سه کیشی
 بمادن اجمدن کلر کس یلور
 اسایش استمزه هم داف شیمون
 دیای ترک ابدب ان سوبلیه هم
 پس از آن فکرمه مستغفر اولور
 الهی بو عطا می قولر کدن
 او در ویشله جملی اوینا دلر جان
 الهی کو کلموز بی یلم در ویش
 بنی در ویشله ایلد مصاحب
 نلار و کلمه مهبت خوش اولر خوش
 بلار در ویشله قلبی پاک ایدنبلر
 بلار در ویشله حق اولاد در ویشله
 الهی بن فقیر سن غنی سن
 بفشله لطفکلمه جوق کناهی
 دخی ویر سکر عشق کدن الهی
 جمال بنشانی اتمه مکتوم
 انیمم بوقولدن اتمه مردود

صفایا مایه فونندا کچنده
 صمان چوبینجه او طایه قنتله
 فنادن غیر اولمز انده ایش
 محبت دارنه کند و اصیلور
 اری بومرد وایدن ترک شهرت
 از ایشتمک اولر یردینه مرهم
 چه حوق نورینه کرم صاع و کرم صول
 ذریغ اتمه قبول بو خطلمدن
 حکم لاری بودرتدن اولدیران
 بنه عشق و ک یارب ایملک ایش
 بنه مقصود من وین اتمه خایب
 کو کلر بونلر و کلمه بودر خوش
 ارنلر یولنه ضغنی کدنبلر
 بلار در ویشله حضرت یکلم ویش
 الهی بن ضعیفم سن فوکدن
 اسرته اند و بیجون جوق کناهی
 حقیقت سزانه در کماهی
 نبی شرعینه بی ی ایلد محوم
 قبول صفتیله ایلد مسعود

بلوب سوچن قبوله کلدی ایلم
 نرحم ایلد چینیک ایز یلم

4 b)

FAL, FAL-NÂME VE BİR ÇİÇEK FALI :
«DER AKŞAM-I EZHÂR»

HALİL ERSOYLU

İnsanlık tarihinin belgelere dayanan bütün dönemlerinde falın az veya çok ölçüde yer edindiği bilinen bir gerçektir. Kökü bilinmeyen ve Arapça bir kelime olan fal «gelecekte olacak işlere ait işaret» anlamında kullanılmıştır. Milattan en az dört bin yıl önce Çin, Mısır, Babil, Eski Yunan gibi geçmiş medeniyetlerde falcılığın önem taşıdığı, dini ve hekimliği tamamlar nitelikte olduğu, hatta, özel veya genel meselelerin çözülmesinde başvurulan başlıca yardımcılardan sayıldığı görülmektedir. Falcılık, eski Mısır'da olduğu gibi, zaman zaman da sihirle bir arada yürütülmüştür.

İslamlık öncesi Arap yaşayışında fal büyük değer taşırdı. İslam dininin kutlu kitabı olan Kur'an-ı Kerim'de fal kelimesi geçmemekte ise de, El-Mâide suresinde, hangi ve ne şekilde kesilmiş hayvanların etinin yenilebileceği (3. ayet); içki içmek, Kumar oynamak gibi şeylerin haram edildiği (90. ayet) bildirilirken, ezlâm (fal okları) ile hareket etmek de yasaklanmaktadır. İslam peygamberi Hz. Muhammed de yalnız, hayrı gösteren işaretlere değer vererek çevresindekilere böyle davranmalarını tav-

Genel not : Kırk daktilo sayfası tutan bu makalemi, Türkiye Mecmuası veya Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten dergisinde yayımlanması amacıyla, 15 Nisan 1989'da, değerli hocam Prof. Dr. Kemal Eraslan'a İ. Ü. Edebiyat Fakültesi'ndeki odasında teslim ettim. O tarihten bu yana, çeşitli imkânsızlıklar dolayısıyla ancak çıkacak Türkiye Mecmuası'ndaki yayımı beklerken, aynı konuda Tarih ve Toplum Dergisi'nin Aralık 1991 sayısında bir yazı çıktığını gördüm. Fakat, makalemden teknik imkânsızlık yüzünden imlâ, dil incelemeleri yapılan bölümlerdeki Arap harfli kelime ve unsurların çıkarılması ve bunların Latin harfli Türk alfabesiyle belirtilmesi dışında hiçbir değişiklik yapmadım. Bu genel notu ise, makale, tashih için bana gönderilince ekledim.

Kaydu, Ekrem, «Osmanlı Devletinde Şeyhülislâmlık Müessesesinin Ortaya Çıkışı» İslâmî İlimler Fakültesi Dergisi, (1977), II.

Kazıcı, Ziya, Osmanlılarda Vergi Sistemi, İstanbul 1977.

Kramers, J.H. «Şeyhülislâm», İslâm Ansiklopedisi, XI.

Kütükoğlu, Mübahat S. 1869 da Faal İstanbul Medreseleri İstanbul 1977

Mustafa Nuri Paşa, Netâicü'l-Vukûat, İstanbul 1294-96.

Müstakim-zâde, Süleyman Saadeddin Efendi, Devhatü'l-Meşâyah.

Ricaud, Türklerin Siyasî Düsturları, Terc. M. Regat Uzman, İstanbul.

Taşköprülü-zâde, es-Şakaiku'n-Nu'maniyye, Beyrut 1975.

Thévenot, Jean, L'empire du Grand Turc, Paris 1965.

Uraz, Murat, Şeyhülislâm Yahya, İstanbul 1944.

Uzunçarşılı, İsmail Hakkı, Osmanlı Devletinin İlmiye Teşkilâtı, Ankara 1965.

Uzunçarşılı, İsmail Hakkı, Osmanlı Tarihi, Ankara 1972.

İslam Medeniyeti Mecmuası
c. V/2 (1981) İstanbul, s. 69-81

15 MAYIS 1993

Dergi / Kitap
Kütüphanede Mevcuttur

Fal, Falnâme ve “Fâl-ı Reyhân-ı Cem Sultan”

Dr. Halil ERSOYLU

İnsanlık tarihinin belgelere dayanan bütün dönemlerinde falın, az veya çok ölçüde yer edindiği, bilinen bir gerçektir. Kökü bilinmeyen ve Arapça bir kelime olan fal «gelecekte olacak işlere ait işaret» anlamında kullanılmıştır. Milâttan en az 4000 yıl önce, Çin, Mısır, Babil, Eski Yunan gibi geçmiş medeniyetlerde falcılığın önem taşıdığı, dini ve hekimliği tamamlar nitelikte olduğu, hattâ özel veya genel meselelerin çözülmesinde başvurulan başlıca yardımcılarından sayıldığı görülmektedir. Falcılık, bazan sihirle (Mısır'da olduğu gibi) bir arada yürütülmüştür.

İslâmlık öncesi Arap yaşayışında fal büyük değer taşırdı. İslâm dininin mukaddes kitabı olan Kur'ân-ı Kerim'de «fa'l» kelimesi geçmekte ise de El-Mâide Sûresinde, hangi ve ne şekilde kesilmiş hayvanların etinin yenilebileceği (3. âyet); içki içmek, kumar oynamak gibi şeylerin haram kılındığı (90. âyet) bildirilirken, ezlâm (fal okları) ile hareket etmek de yasaklanmaktadır. İslâm peygamberi Hz. Muhammed de yalnız hayrı gösteren işaretlere değer verip çevresindekilere de böyle davranmalarını tavsiye ederek bu tür belirtiler için «fal» sözünü kullanırdı. Müslümanlığın yayılması ile falcılık —bu yeni inanç gereği— gözden düşer. Fakat büsbütün ölmez, bazı çeşitleri İslâmî bir renge bürünerek bir ihtisas dalı haline gelir. Ve daha sonraları da fal kelimesi «Tanrı'ya her zaman umut ve güven beslenilmesini tavsiye eden bir güzel öğüt» anlamında yorumlanır.

Mevzuâtü'l-Ulûm, Mebâniyü'l-İlim, İbn-i Haldun Mukaddimesi, Dâ-irretü'l-Maârif ve Keşfü'z-Zünûn, ilimlerden bahsederken «ilmü't-tefeül ve'l-kur'a, ilmü'l-fâl ve'l-kur'a, matlab-ı ilm-i fâl, ilmü'l-fâl» gibi adlarla falı, İslâmî ilimler arasında gösterirler.

Sennur Sezer

Osmanlı'da Fal ve Falnameler

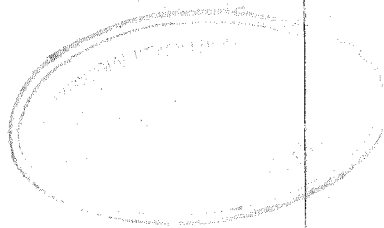
OSMANLI'DA FAL VE FALNAMELER

Yazan: Sennur Sezer

Türkiye için yayın hakları: © AD Kitapçılık AŞ
1. baskı / eylül 1998 / ISBN 975-313-010-4

Kapak tasarımı: Perihan ŞENOL
Baskı: Şefik Matbaası
Cilt: Doğan Ofset AŞ

AD Kitapçılık AŞ Doğan Medya Center, 34554 Bağcılar-İSTANBUL
Tel. (212) 505 61 06 - 505 64 16 Faks (212) 505 64 13

Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi Kütüphanesi	
Den. No:	62736
Tas. No:	133.5 SEZ.0

09 HAZİRAN 1999
SONRA SEZER OKUMAN

- SEYFÎ (Seyyid Seyfullah), (h.1288), *Câmi'u'l-Ma'ârif*, Yahya Efendi Matbası, İstanbul.
- SEZGİN, Ahmet-Cengiz Yalçın, *Türk Edebiyatında Ölüm Şiirleri Antolojisi*, Ünlem Yay., İstanbul, 1993.
- SÜREYA, Cemal, *Sevda Sözleri* (Bütün Şiirleri), YKY, İstanbul, 1996.
- ŞEMSEDDİN SAMİ, (1978), *Kamûs-i Türkî*, İstanbul.
- ŞİNASI-EBU'Z-ZİYÂ, (1268), *Durûb-ı Emsâl-i Osmânîye*, C.I, İstanbul.
- TANYERİ, Mehmet Ali, (1999), *Örnekleriyle Divan Şiirinde Deyimler*, Akçağ Yay., Ankara.
- TARANCI, Cahit Sıtkı, (1964), *Otuz Beş Yaş*, Varlık Yay., İstanbul.
- TATÇI, Mustafa, (1998), *Hayretî'nin Dinî Tasavvufî Dünyası*, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara.
- TEKİN, Talat, (Ocak, 1986), "İslâm öncesi Türk Şiiri", *Türk Dili, Türk Şiiri Özel Sayısı I (Eski Türk Şiiri)*, S. 409.
- TİMURTAŞ, Faruk Kadri, (1980), *Yunus Emre Divânı*, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara. *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, (?), C.VII, Dergâh Yay.
- ULUDAĞ, Süleyman, (1998), "Ağıt", *İslâm Ansiklopedisi*, TDV Yay., C.I, İstanbul.
- VEHBÎ (Sümbülzade), (h.1253), *Divân*, Kahire-Bulak Matbası, Mısır.
- YAZGIÇ, Suavi Kemal, (Şubat, 2001), "Ecel meleşine Övgü", *Dergâh*, C.XI, S. 132.
- YILDIRI, Celâl, (?), *Asrın Kur'an Tefsiri*, 13 cilt, Anadolu Yay., İzmir.
- ZAKİRÎ, *Divân*, Milli Ktp. Yz. A. 1977.

XVI. YÜZYIL DİVAN ŞÂİRİ FEDÂYÎ ve FÂL-NÂME-İ KUR'ÂN-I 'AZİMÎ

İsmet ŞANLI*

ÖZET

XVI. yüzyılda II. Bâyezid ve Yavuz Sultan Selim dönemlerinde yaşamış olan Fedâyî'nin asıl adı Ali Bâlî'dir. Kaynaklardaki bilgilere ve bazı kasidelerine göre Şehzade Mahmud ile Şehzade Korkud'un hizmetlerinde bulunmuş, Sultan II. Selim'in şehzadelik döneminde sipâhîlik yapmış olan Fedâyî, 969/1561 yılında vefat etmiştir.

Fedâyî'nin bilinen tek eseri Divanı'dır. Oldukça hacimli olan bu divan, nazım şekilleri ve muhtevâ açısından zengin bir eserdir. Üzerinde durmaya çalıştığımız Falnâme, Divan'ın Millî Ktp. No: 8625'te kayıtlı nüshasının sonunda yer almaktadır. Aruzun "Mefâ'îlün Mefâ'îlün Fe'ülün" kalıbıyla yazılmış olan falnâme 78 beyittir. Fal ve falnâmeler hakkında genel bilgiler verildikten sonra Fedâyî'nin Falnâmesi'nin özellikleri üzerinde durularak transkripsiyonlu (çeviri-yazı) metni verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı Şiiri, Fedâyî ve Falnâme.

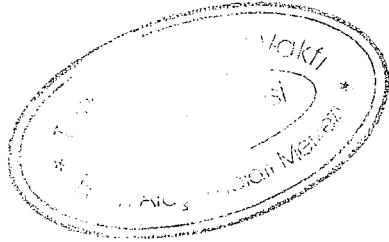
ABSTRACT

XVI. Century's Divan Poet Fedâyî and His Fal-Nâme-i Kur'ân-i 'Azîm

Fedâyî of whom real name is Ali Bâlî, lived in sixteenth century in the term of Bâyezid II. and Yavuz Sultan Selim. According to sources and some of his poems, he served for Şehzade Mahmud and Şehzade Korkud and had been as a knight in the term of Şehzade Selim (Selim II.). He died in 969/1561.

The divan is the only work of him that known. It is rather bulky and has variously poems. Falnâme, which we are trying to describe, has been at the end of Fedâyî's divan which at Millî Library, Nu: 8625. Falnâme is 78

* Dr.; Osmangazi Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü.

Fâlnâme

866. PORTER, Yves. "Une page du *Fâl-nâme* de Shâh Tahmâsp", in: *Extrême-Orient, Archéologie orientale et islamique. Vendredi 21 février 1992*, experts J. Soustiel et M.C. David. Paris, Drouot, 1992, pp. 26-29, ill. coul.

L'A. présente une page d'un exceptionnel *Fâl-nâme*, manuscrit, réalisé vers 1550 à Tabriz ou à Qazvin, mais malheureusement jadis dépecé et dispersé au gré des ventes publiques. Pour présenter cette page mise en vente en 1992, Y.P. fait de manière fort érudite, la synthèse de tout ce que l'on sait de ce *fâl-nâme*, dont le commendaire n'est pas connu avec certitude. Il peut mentionner une trentaine de peintures isolées se trouvant dans différentes collections privées ou publiques qui viennent de ce manuscrit. Résumant tout ce que l'on peut savoir de ce texte et de ses illustrations, Y.P. corrige et complète diverses notices antérieures. F.R.

18 ARABIA 1997

MADRID, INSTITUTO
SORIANO Y BARRAL

**Abstracta Iranica (Suppl. Studia Iranica),
c. 15-16, 1992-1993, Tehran 1997. p. 208**

618. RÜHRDANZ, K. "Die Miniaturen des Dresdener Fālnāme". *Persica* 12 (1987) pp. 1-55, 9 pl.

[Les miniatures du Falnameh de Dresde]

Le manuscrit 445 de la Sächsische Landesbibliothek à Dresde contient 51 miniatures inhabituelles qui font partie d'un livre de bibliomancie (*fālnāme*). L'auteur les décrit comme extrêmement hétérogènes dans leur style, leur qualité et dans leur format tout autant que dans celui de leur position dans l'ouvrage. Cette diversité serait due, pense-t-elle, à la variété des modèles utilisés par le(s) artiste(s) et non pas nécessairement à celle des périodes. Les peintures, assimilées à une production de l'Ecole de Tabriz, n'auraient pas été terminées avant que celle-ci ait achevé sa phase finale d'évolution. Le *terminus ante quem* est fourni par une inscription en latin mentionnant la date 1718. Les thèmes abordés sont principalement hagiographiques, mais comprennent aussi des sujets empruntés à la cosmographie ou à la tradition épique.

Les *fālnāme* appartiendraient selon l'auteur à un genre de manuscrits populaire et religieux en vogue en Iran et dans l'empire ottoman pendant une courte période: ils auraient été produits en Perse dès la première moitié du xvie siècle jusqu'aux premières années du xviie siècle; chez les Ottomans ils auraient été exécutés de la seconde moitié du xvie siècle à la première décennie du xviie siècle. Cette production appartenait dans les deux contrées à une tendance à la fois 'alide et mystique populaire désapprouvée par le clergé traditionnaliste. La Cour tant safavide qu'ottomane a probablement encouragé ce mouvement pendant une courte période, mais aurait retiré son soutien face à la pression d'une orthodoxie montante.

L'Auteur mentionne les folios des *fālnāme* du Topkapi, de la Chester Beatty Library, de la collection Pozzi, Kalandar Pasha et de Šadr al-Din Āqā Xān et ceux du Metropolitan Museum of Art ..., mais ne semble pas être au courant de l'existence des folios conservés dans les collections Vever (maintenant à A. M. Sackler Gallery, Smithsonian Institution, Washington), Bruschetti, Windsor et Gilet. Le sujet abordé avec minutie par Karin Rührdanz, est loin d'être épuisé; c'est avec impatience que l'on attendra l'achèvement d'une thèse consacrée aux *fālnāme* rédigée par Mme Julia Bailey à l'Université de Harvard. C. A.

28 MAYIS 1993

Abstracta Iranica, c. XII, s. 161, 1989

~~Paris~~
Paris

MINIATURE
FALNĀME

İslâm Medeniyeti

MECMUASI

ÜÇ AYLIK

Dini, İlmî, Edebî
Araştırmalar Mecmuası

Cilt: V, Sayı: 2

Haziran — Şaban 1401

SAHİBİ

İSLÂM MEDENİYETİ VAKFI

Adına Başkan

Selçuk ERAYDIN

Yazı İşleri Müdürü

Dr. Câhid BALTAÇI

İdâre Yeri

Bozdoğan Kemeri Cemal Yener

Cađ. Nr: 132 VEFA/İST

Haberleşme ve Hâvele

PK. 1315 Sirkeci/İSTANBUL
TURKEY

Fiatı: 150 lira

Abone şartları:

Yurt içi: 600 lira

Yurt dışı: 1.200 lira

İÇİNDEKİLER

Hicret Kriteri	
I. Lütfi ÇAKAN	3
Kur'an-ı Kerim'in Tefsiri ve İlimlerle Olan Münâsebeti	
Celâl KIRCA	17
İLYAS (a.s.) Hakkında bir Araştırma	
Dr. Abdullah AYDEMİR	27
Osmanlılarda Şeyhülislâmlik Müessesesi	
Ziya KAZICI	39
Fal, Fahnâme ve «Fâl-ı Reyhân-ı Cem Sultan»	
Dr. Halil ERSOYLU	69
Kayseri Raşid Efendi Kütüphanesinde Peygamberimizin Hayatı ile İlgili Türkçe Yazmalar	
Dr. A Vehbi ECER	83
İstanbul'daki Tekkelerin Silsile-i Meşâyih:	97
İslâmî İlimler Fakültesinin Tertiplediği «Hicret Kongresi» Başarılı Geçti	119
Şer'i Siciller	
Atilla ÇETİN	123
«Hicret Kongresi» Başarılı Geçti	127

Nesredilmeyen yazılar istenildiğinde ifade edilir. Mecmuanın ismi zikredilmeden iltibas edilemez.

Kaydu, Ekrem, «Osmanlı Devletinde Şeyhülislâmlik Müessesesinin Ortaya Çıkışı» İslâmî İlimler Fakültesi Dergisi, (1977), II.

Kazıcı, Ziya, Osmanlılarda Vergi Sistemi, İstanbul 1977.

Kramers, J.H. «Şeyhülislâm», İslâm Ansiklopedisi, XI.

Kütükoğlu, Mübahat S. 1869 da Faal İstanbul Medreseleri İstanbul 1977

Mustafa Nuri Paşa, Netâicü'l-Vukûat, İstanbul 1294-96.

Müstakîm-zâde, Süleyman Saadeddin Efendi, Devhatü'l-Meşâyih.

Ricaut, Türklerin Siyasî Düsturları, Terc. M. Reşat Uzman, İstanbul.

Taşköprülü-zâde, eş-Şakaiku'n-Nu'maniyye, Beyrut 1975.

Thévenot, Jean, L'empire du Grand Turc, Paris 1965.

Uraz, Murat, Şeyhülislâm Yahya, İstanbul 1944.

Uzunçarsılı, İsmail Hakkı, Osmanlı Devletinin İlimiye Teşkilâtı, Ankara 1965.

Uzunçarsılı, İsmail Hakkı, Osmanlı Tarihi, Ankara 1972.

Fal, Fahnâme ve «Fâl-ı Reyhân-ı Cem Sultan»

Dr. Halil ERSOYLU

İnsanlık tarihinin belgelere dayanan bütün dönemlerinde falın, az veya çok ölçüde yer edindiği, bilinen bir gerçektir. Kökü bilinmeyen ve Arapça bir kelime olan fal «gelecekte olacak işlere ait işaret» anlamında kullanılmıştır. Milâttan en az 4000 yıl önce, Çin, Mısır, Babil, Eski Yunan gibi geçmiş medeniyetlerde falcılığın önem taşıdığı, dini ve hekimliği tamamlar nitelikte olduğu, hattâ özel veya genel meselelerin çözülmesinde başvurulan başlıca yardımcılarından sayıldığı görülmektedir. Falcılık, bazan sihirle (Mısır'da olduğu gibi) bir arada yürütülmüştür.

İslâmlık öncesi Arap yaşayışında fal büyük değer taşırdı. İslâm dininin mukaddes kitabı olan Kur'an-ı Kerim'de «fa'l» kelimesi geçmemekte ise de El-Mâide Süresinde, hangi ve ne şekilde kesilmiş hayvanların etinin yenilebileceği (3. âyet); içki içmek, kumar oynamak gibi şeylerin haram kılındığı (90. âyet) bildirilirken, ezlâm (fal okları) ile hareket etmek de yasaklanmaktadır. İslâm peygamberi Hz. Muhammed de yalnız hayrı gösteren işaretlere değer verip çevresindekilere de böyle davranmalarını tavsiye ederek bu tür belirtiler için «fal» sözünü kullanırdı. Müslümanlığın yayılması ile falcılık —bu yeni inanç gereği— gözden düşer. Fakat büsbütün ölmez, bazı çeşitleri İslâmî bir renge bürünerek bir ihtisas dalı haline gelir. Ve daha sonraları da fal kelimesi «Tanrı'ya her zaman umut ve güven beslenilmesini tavsiye eden bir güzel öğüt» anlamında yorumlanır.

Mevzuâtü'l-Ulûm, Mebâniyü'l-İlim, İbn-i Haldun Mukaddimesi, Dâ-irretü'l-Maârif ve Keşfü'z-Zünûn, ilimlerden bahsederken «ilmü't-tefeül ve'l-kur'a. İlmü'l-fâl ve'l-kur'a. matlab-ı ilm-i fâl, ilmü'l-fâl» gibi adlarla fal, İslâmî ilimler arasında gösterir.